

Een oude brief

Een oude brief

Hilbert Sluiter

Schrijver: Hilbert Sluiter
Coverontwerp: Hilbert Sluiter
ISBN: 9789464651492
Copyright ©: juni 2022 Hilbert Sluiter

Proloog. Zomer 1939

Haar hersenen registreerden dat in de verte mensen met elkaar stonden te praten. Of zeiden ze iets tegen haar? Ze kon niet goed verstaan wat er gezegd werd. Haar hoofd voelde aan alsof die elk moment uit elkaar kon spatten en haar onderlichaam deed geweldig pijn. Een schrijnende pijn. Net alsof ze van onderen over een rasp was gehaald. Ze had het ook ongelofelijk koud en probeerde een deken over haar heen te trekken, maar bemerkte dat die er niet was. Ze lag als verdoofd op een harde ondergrond. Ze probeerde haar ogen te openen maar sloot ze direct weer om de lichtflits, die ze zag, buiten te houden. Ze kreunde zacht en dacht bij zichzelf; "Wat is er gebeurd? Waarom is het zo licht in mijn kamer? Waarom is mijn bed zo hard? Lig ik misschien op de grond? En wie zijn die mensen die ik hoor?" Ze hoorde steeds meer mensen praten en ving een paar woorden op. Woorden als "slet" en "hoer"? Woorden die ze totaal niet begreep. Woorden die ze nooit eerder had gehoord.

Langzaam kwam ze bij uit haar verdooving en hoorde plotseling een harde stem roepen:

'Opzij graag, ik ben arts.'

Hoorde ze dat goed? Een dokter? Wat moest ze met een dokter! Zeker, haar hoofd voelde niet goed aan, haar onderlichaam deed pijn, en ze kon zich nauwelijks bewegen, maar waarom een dokter? Ook hoorde ze een barse stem zeggen: 'Loop even door mensen en maak ruimte voor de dokter.' Ze merkte dat er iemand naast haar kwam staan en voelde even later een warme hand in haar hals die na enige ogenblikken weer werd weggehaald. Er werd iets verschoven over haar lichaam. De paniek sloeg bij haar toe. "Wat gebeurt er in hemelsnaam? Waarom heb ik zo'n pijn? Waar ben ik?" Even later leek het alsof er iets over haar heen werd gelegd waardoor het niet meer zo koud aanvoelde. Er werd vrijwel gelijktijdig iets onder haar neus geduwd. Het rook ontzettend scherp en ze moest onmiddellijk hoesten.

‘Goed zo, meisje, goed zo. Nog even en dan ben je weer helemaal bij kennis en kun je ons vertellen wat er is gebeurd,’ sprak een stem naast haar.

Voorzichtig probeerde ze nog een keer haar ogen te openen en zag het vage gezicht van een man van middelbare leeftijd. Achter hem scheen de zon.

‘Waar ben ik? Wat is er gebeurd?’ sprak ze verbaasd met een stem, die ze niet echt als de hare kon herkennen. Tegelijkertijd keek ze verwilderd om zich heen.

Ze kon zich niet herinneren hoe ze hier verzeild was geraakt. Om haar heen zag ze dichtbegroeide bosjes en aan de straatkant stonden een aantal mensen naar haar te kijken en te fluisteren tegen elkaar.

Een aantal van hen hadden gebedenboeken in hun handen, zag ze. Door de stand van de zon en door de gebedenboeken, realiseerde ze zich plotseling dat het zondagmorgen moest zijn.

‘Rustig maar, meisje,’ sprak de man naast haar. ‘Ik ben dokter Stuurwold en heb mijn praktijk hier direct om de hoek. Daar gaan we zo dadelijk naartoe zodra je wat bent opgeknapt. Heb je ook pijn?’

‘Alleen in mijn onderlichaam, dokter,’ sprak ze zacht, alsof ze zich daarvoor schaamde.

Hij knikte naar haar en zei; ‘Daar kijk ik straks wel naar, maar ik ga je nu eerst even oppervlakkig onderzoeken of je niet iets gebroken hebt.’

Daarna voelde ze hoe zijn handen onder de deken haar lichaam aftastten en tot haar schrik kreeg ze door dat ze geen kleren aanhad. Terwijl ze dit dacht, kreeg ze haar onderbroekje in de gaten, die stukgescheurd aan een tak van een bosje hing. Voordat ze kon bedenken wat dat betekende, hoorde ze de man naast haar zeggen:

‘Zo te voelen heb je niets gebroken. Maar ik laat voor de zekerheid een brancard ophalen om je zo naar mijn praktijk te vervoeren. Daar kan ik je beter onderzoeken en hebben we ook niet zoveel pottenkijkers. Kun je mij vertellen hoe je heet en waar je woont?’

Na een korte aarzeling zei ze zacht: 'Sandra, dokter. Sandra Steenhouwer en ik woon in de Sportterreinstraat,' waarna ze begon te huilen.

'Mooi zo,' zei de arts.

Hij ging staan, sprak een agent aan die vlak bij hem in de buurt stond en gaf hem instructies om een brancard op te laten halen. Ondertussen waren er meer agenten aangekomen die de omstanders sommeerden door te lopen. Maar Sandra hoorde hen nog steeds praten over 'die slet' en 'die hoer zal het zelf wel uitgelokt hebben.' Ze begreep er niets van. Hoe konden mensen zo praten en wat betekenden die woorden. Even later werd ze door de arts en een agent op de brancard gelegd, waarna ze naar de praktijk van de dokter werd gereden. Heel langzaam kwamen de gebeurtenissen van de vorige dag bij haar naar boven. Een zaterdagavond die zo mooi had moeten zijn. Een avond, waarop ze stiekem voor het eerst op stap was geweest, hoewel haar ouders dat haar verboden hadden. Toen ze zich dat begon te herinneren sloeg de schrik om haar hart. "Oh mijn god. Mijn ouders," dacht ze. Alleen al de gedachte aan haar vader maakte haar al misselijk. Ze kon de pijn van zijn handen al voelen.

Terwijl ze de behandelkamer ingereden werd, werden de herinneringen aan gisteravond steeds duidelijker. Ze had de spanning en een tinteling door hele haar lichaam voelen gaan. Gisteravond had ze een kans gekregen er stiekem alleen op uit te gaan. Haar ouders waren naar een van hun spaarzame vrienden gegaan en haar broer was bij zijn vriendin in Groningen. De vrouw van de vrienden was afgelopen donderdag jarig geweest en dat heugelijke feit zou gisteravond uitbundig worden gevierd. Hoewel uitbundig? Er zou misschien een gebakje geserveerd worden bij een kopje koffie en daarna een glaasje van het een en ander, maar beide echtparen waren streng christelijk, en de echtgenoot van de vrouw was, evenals haar vader, ouderling van de kerk en daarom zou het waarschijnlijk niet echt een jolige boel worden. Dat was niet gepast. Er zou eerder gepraat worden over de kerk en hoe schandelijk het wel niet was dat sommige mensen zich niet meer konden vinden in de oude gewoonten. Ze sloot haar ogen en keek terug op de voorgaande dag. Hoe haar leven er tot dusver

uit had gezien. Ze vreesde dat die nu heel anders zou worden. Ze had een verbod genegeerd. Ze had haar ouders bedrogen.

Nadat ze zich de vorige avond verkleed had, had ze haar huisleutel gepakt en had de voordeur achter zich dicht getrokken. *“Mijn ouders kunnen de pot op”*, had ze nog bij zichzelf gedacht. *“Ik wil ook weleens plezier hebben en leuke mensen ontmoeten”*. Ze wilde op tijd weer thuis zijn, zodat haar ouders er niet achter zouden komen dat ze weggeweest was. Ze had haar fiets gepakt en in de richting van het centrum van Hoogezand gereden. Achter het hotel aan de Meint Veningastraat was een feestzaal voor bruiloften en partijen gevestigd. Ook de plaatselijke toneelvereniging maakte vaak gebruik van deze zaal. Ze had van één van haar buurmeisjes gehoord dat er die avond een dansavond gehouden zou worden. Er zou een orkestje komen spelen. Rond elf uur had ze weer thuis willen zijn. Ruimschoots op tijd voordat haar ouders weer terug waren. Die zouden net even voor twaalf uur thuis komen. Dan was het nog net geen zondag. Zondags gingen ze nooit naar vrienden of familie toe. Dat was de dag voor de Heer. Dan gingen ze met z'n allen twee keer naar de kerk. De rest van de dag werd veel in gebed doorgebracht.

De herinneringen kwamen stukje voor stukje terug toen ze in de behandelkamer van dokter Stuurwold zat. Ze vertelde de arts nogmaals wie ze was en gaf aan, dat ze zich kon herinneren die zaterdagavond van huis gegaan was om naar de feestzaal van het naburige hotel te gaan. Ook vertelde ze, dat ze voor het eerst gisteravond uitgegaan was, hoewel haar ouders dat haar ten strengste verboden hadden.

Ze was nog steeds misselijk en dreigde over te geven. Haar hoofd leek uit elkaar te willen spatten. De arts had voor alle zekerheid een kleine emmer naast haar neergezet en had haar een kalmerend middel gegeven. Zodra ze zich iets beter begon te voelen, begon de arts haar nogmaals te onderzoeken en kwam tot de conclusie dat ze meerdere malen verkracht was. Hij geconstateerde dat ze, op wat schaafplekken na, verder geen noemenswaardige letsels had opgelopen. Ze kreeg daarna wat kleding van zijn echtgenote, die haar wat ruim om haar lichaam zaten. Twee agenten van de rijkspolitie hadden al die tijd in de wachtkamer plaatsge-

nomen en namen haar later mee naar het politiebureau. Daar vertelde ze zich te herinneren een jongen ontmoet te hebben, samen met twee vrienden van hem. Ze had van die jongen een aantal drankjes gekregen waar een vreemde smaak aan zat en was daar licht en zweverig in haar hoofd van geworden. Ze kon zich alleen de voornaam van die jongen nog herinneren. Ook wist ze zich nog te herinneren dat ze samen met die jongens naar buiten was gelopen. Eenmaal buiten was ze heel beroerd en misselijk geworden en had ze overgegeven in een van de bosjes. Vanaf dat moment wist ze zich niets meer te herinneren wat er verder om haar heen gebeurd kon zijn. Er zat een groot zwart gat in haar geheugen.

Vroeg in de middag werd zij door een agent naar haar ouderlijk huis gebracht. De agent sprak een kort ogenblik met haar ouders over de mogelijke gebeurtenissen van die nacht. Dat een arts haar onderzocht had en dat diezelfde arts later op de dag nog contact met hen zou opnemen. Daarna verliet hij de woning en liet Sandra achter bij haar ouders. Zodra de agent vertrokken was, greep Steenhouwer zijn dochter bij de arm en werd ze volledig in elkaar geslagen. Ze schreeuwde het uit van de pijn en verloor bijna opnieuw haar bewustzijn. Haar vader schreeuwde dat hij 's morgens, **“Op zondagmorgen, hoor je, Op de dag des Heren,”** aangifte gedaan had van haar vermissing op het politiebureau. Niet alleen haar vader, ook haar moeder begon tegen haar te schreeuwen dat ze een goddeloze hoer was. Alleen begreep ze geen enkel woord van wat haar ouders tegen haar schreeuwden.

In de namiddag kwam de arts langs om te kijken hoe het met haar ging. Hij zag onmiddellijk dat ze behoorlijk letsel opgelopen had. Ze zag bont en blauw. Dat had hij niet gezien tijdens zijn eerste onderzoek. Hij liet echter niets blijken van zijn constatering, maar sprak met haar ouders over wat er de afgelopen nacht met haar gebeurd was. Hij vertelde hen dat het allemaal wel goed zou komen, als ze maar voldoende rust zou krijgen. Ondertussen bekeek hij Steenhouwer argwanend en zag de woede in diens ogen schitteren. De arts dacht er een klein moment over om bij de politie melding van de mishandeling te maken, maar liet dat na. Als er later iets met het meisje mocht gebeuren kon hij daar later nog melding van doen.

De woensdagavond daarop werd Sandra door haar ouders op brute wijze het huis uitgezet, nadat ze nog een keer stevig onderhanden was genomen door haar vader. Hij ging als een wilde tegen haar tekeer en schreeuwde dat ze zijn dochter niet meer was. Ze begreep hem niet. Ze voelde alleen de pijn van zijn vuisten. Ook haar moeder liet zich niet onbetuigd en schold haar voor van alles uit. Dat zij haar ouders te schande had gezet voor de kerk en voor de hele omgeving. In hun buurt werd over niets anders meer gesproken. Zij konden de schande en smaad niet langer verdragen dat haar dochter de hoer had uitgehangen, krijste ze. Na nog een vuistslag van haar vader geïncasseerd te hebben, trok hij haar bij de haren naar de buitendeur toe. Ze kon zich amper staande houden. De buitendeur werd opengesmeten en hij slingerde haar zo naar buiten, de straat op. Hij riep haar nog na dat ze heel snel moest maken dat ze wegwam en niet het gore lef moest hebben om ooit nog eens terug te komen. Ze wilden haar nooit meer zien. **“Nóóit meer, versta je me?”** brulde hij. Ze was niet langer welkom. Daarop werd de deur met een doffe dreun achter haar dichtgesmeten.

Huilend liep Sandra over straat en voelde hoe een straaltje bloed over haar wang gleed. Ze vermoedde ook dat de binnenkant van haar onderlip stuk geslagen was, omdat ze bloed in haar mond proefde en een helse pijn in die lip voelde. Na een poosje doelloos rondgelopen te hebben, realiseerde ze zich, dat ze waarschijnlijk nergens anders terecht kon dan bij haar tante. Die tante was de zus van haar vader, niet gehuwd, en woonachtig in Kolham. Sandra kende haar als een zachte en aardige vrouw. Ze ging, ondanks alle pijn, strompelend op weg en klopte, na een lange moeizame wandeling, later die avond aan bij haar tante Toos. Zodra Toos Steenhouwer de voordeur open deed, schrok ze hevig toen zij haar nichtje daar zag staan. De vrouw zag direct dat ze bont en blauw geslagen was en liet haar snel binnen. Sandra vertelde haar snikkend wat er gebeurd was. Dat ze het huis uitgegooid was en niet meer terug mocht komen en vroeg of ze een poosje bij haar mocht logeren. In ieder geval totdat ze zelf iets gevonden had om te wonen. Toos Steenhouwer trok haar nichtje stevig tegen zich aan, streek met een hand door haar haren en

begon daarna haar verwondingen te verzorgen. Samen probeerden ze haar leven weer op de rit te krijgen. Sandra mocht, zolang ze zelf wilde, bij haar blijven wonen. Ze had tenslotte plaats genoeg.

Ondanks dat Sandra een aantal pogingen ondernam om weer contact met haar ouders te krijgen, weigerden die telkens opnieuw om zelfs ook maar één woord met haar te spreken en werd de deur keihard voor haar neus dichtgesmeten, zodra ze haar zagen. Ook haar broer kon geen enkel begrip voor haar situatie opbrengen en liet weten, absoluut niets meer met zijn zus te maken te willen hebben. Op zijn bruiloft zou ze niet welkom zijn. Toos Steenhouwer probeerde eveneens meerdere keren contact te krijgen met haar broer en schoonzus. Maar ook aan haar werd duidelijk gemaakt dat ze niet langer welkom was bij het echtpaar Steenhouwer. Zij had onderdak gegeven aan die hoer, werd haar keer op keer weer door haar broer en schoonzus duidelijk gemaakt, en dat was voor hen ontoelaatbaar. Sandra's tante begreep niet, hoe ze hun eigen kind zoveel leed konden aandoen. Ze was tenslotte toch hun dochter?

De rijkspolitie kreeg de verkrachters nooit te pakken, daarvoor waren de gegevens die door Sandra verstrekt waren te summier. Aan alleen een voornaam hadden ze niet genoeg. Getuigen werden niet gevonden. Niet lang daarna werd het dossier dan ook gesloten en opgeborgen in het politiearchief van Hoogezand.

Deel 1

1961 - 1976

1.

Zaterdag 9 september 1961, keek Sandra door haar slaapkamerraam naar buiten en zag dat de zon volop scheen. Een mooie dag om te sterven, dacht ze. Op de radio had ze de vorige avond gehoord dat het een warme dag zou worden. Ongewoon voor de tijd van het jaar. Niet dat het haar iets kon schelen. Al zou het streng vriezen. Deze dag had ze uitgekozen om te sterven. Ze was er klaar voor.

Sandra's verkrachting in 1939 door de drie aanranders hadden duidelijke sporen nagelaten. Ze was zwanger geworden. Ondanks alle ellende die ze meegemaakt had, wilde ze het kind graag houden. Op 22 april 1940 had Sandra een gezonde jongen gebaard en had hem de naam Johan gegeven. Vernoemd naar haar grootvader. Aan hem had ze hele goede herinneringen. De jaren van de Tweede Wereldoorlog waren bijna geruisloos aan haar en tante Toos voorbijgegaan, hoewel ze het in het laatste jaar daarvan soms moeilijk hadden gehad.

Twee jaar na de oorlog werd haar tante ernstig ziek en overleed korte tijd daarna. Toos Steenhouwer, die had aangevoeld dat ze niet lang meer te leven had, had kort daarvoor snel bij een notaris een testament laten opstellen om het huisje in Kolham na haar dood op naam te zetten van Sandra, zodat Sandra zich geen zorgen hoefde te maken over huisvesting. Het huisje zou dan, na haar overlijden, nooit in handen kunnen vallen van Sandra's ouders en haar opnieuw het huis uit kunnen zetten. Ze kon dan daar ongestoord samen met haar zoon Johan blijven wonen. Het echtpaar Steenhouwer had geprobeerd om het testament aan te vechten, maar hadden bij de rechter geen gehoor kunnen vinden en verloren het proces.

Sandra stuurde haar zoon, in de loop van de morgen, voor een boodschap naar het winkelcentrum in Sappemeer. Ze had een nieuwe jurk gekocht die zogenaamd te lang was en ingenomen moest worden. Feitelijk had ze de jurk niet eens mooi gevonden,

maar daar ging het haar niet om. Ze hoefde helemaal geen nieuwe jurk meer. Ze had hem alleen gekocht met een speciale bedoeling. Ze wilde een reden hebben om haar zoon, samen met zijn vriend, een poosje het huis uit te sturen, zodat ze niet in de gaten zouden hebben wat zij van plan was te gaan doen. Zeker, haar zoon was doordeweeks altijd aan het werk, maar zijn vriend niet.

Samen met zijn vriend Jan Stoker, die al geruime tijd bij hen inwoonde, ging Johan, niets vermoedend, op weg om de jurk voor zijn moeder op te halen. Hij had wel vreemd opgekeken en gevraagd of zij dat niet zelf liever wilde doen. Moest ze die jurk niet nog een keer passen, had hij gevraagd. Nee, dat was niet nodig, had ze geantwoord. De jurk was alleen iets te lang geweest, daarom was de zoom opnieuw afgespeld op de gewenste lengte en ze vertrouwde erop, dat de naaister haar werk goed gedaan had. Bovendien had ze in huis meer dan genoeg te doen.

Het was een behoorlijk eind fietsen van Kolham naar Sappemeer en ze zouden dus enige tijd onderweg zijn. Maar het zonnetje scheen overdadig en daarom vonden Johan en Jan het helemaal niet erg om naar Sappemeer te fietsen. In april was Johan eenentwintig jaar geworden en had dat met Jan en zijn moeder uitbundig gevierd. Zijn moeder had toen tegen hem gezegd, “*Je bent nu een volwassen jongeman geworden en binnenkort zul je op eigen benen moeten staan.*” Die uitspraak van haar had hij nogal vreemd gevonden. Temeer, omdat hij nog helemaal niet van plan was het ouderlijk huis te verlaten. Ze hadden het er in het verleden wel vaker over gehad, maar keer op keer had hij zijn moeder verzekerd het bij haar naar zijn zin te hebben en absoluut niet van plan was binnen afzienbare tijd het huis te verlaten. Trouwens, waar zou hij naar toe moeten? Waar moest hij dan gaan wonen? Hij had weliswaar werk, maar verdiende naar zijn mening nog niet genoeg om zelfstandig te kunnen gaan wonen. Als zijn vriend Jan ook een baan had en met hem mee ging, dan zouden ze samen een huisje kunnen huren. Maar waarvoor zouden ze dat doen? Ze hadden het toch goed samen? Nu waren ze onderweg en Johan dacht er niet meer aan wat zijn moeder eerder dat jaar tegen hem gezegd had.

Sandra stond achter het gordijn in de woonkamer en zag de beide jongens op hun fiets weggrijden. Tranen rolden over haar wangen. Ze keek haar zoon voor de laatste keer na. Voordat hij de deur was uitgelopen, had ze hem nog een flinke knuffel gegeven. Johan had haar opnieuw vreemd aangekeken en even was ze bang geweest dat hij doorkreeg wat ze wilde gaan doen. Zodra de beide jongens de straat waren uitgereden, deed ze, ondanks het warme weer, haar jas aan en liep naar het schuurtje achter het huis. In het schuurtje pakte ze een tas uit de kast. Die tas had ze daar een aantal maanden eerder ingelegd, zonder dat Johan dat gezien had. Johan keek nooit in die kast, wist ze, en daarom had ze die plek ook uitgekozen. Op de bovenste plank lag een stevig stuk touw. Dat touw pakte Sandra en bond deze strak om haar middel. Daarna liep ze met de tas in haar hand naar de achterkant van het schuurtje. Daar lagen een aantal stevige keien in een hoek die ze in de loop van de tijd had verzameld. Ze stopte de keien in de tas en bond daarna het andere uiteinde van het touw stevig om de hengsels heen. Zodra ze daarmee klaar was, knoopte ze haar jas dicht en was het touw nauwelijks nog zichtbaar. Met de zware tas in haar hand liep ze langs haar huis naar de straat, stak deze over, en liep verder in de richting van het Winschoterdiep. Ze lette er steeds goed op dat niemand het touw te zien kreeg.

Het was niet ver. Ze stak de Rijksweg over en liep naar de brug over het kanaal. Halverwege de brug klom ze over de reling en zonder aarzeling sprong ze het water in om nooit meer levend boven te komen. Ze had genoeg geleden, dacht ze nog tijdens de sprong. Johan was nu oud en groot genoeg om voor zichzelf te kunnen zorgen. Als Johan er niet geweest was, had ze het al veel eerder gedaan. Voor hem had ze het nog een poos volgehouden.

Een buurman van Sandra, die een eind achter haar ook in de richting van het kanaal liep, zag haar tot zijn afschuw van de brug springen. In blinde paniek begon hij hard te schreeuwen, zodat de hele buurt gealarmeerd werd en rende zo hard hij kon naar de brug. Bij het kanaal gekomen zag hij haar niet meer en sprong hij, zonder zich te bedenken, ijlings het kanaal in om naar haar op zoek te gaan. Het water was erg troebel en zodoende had hij niet veel zicht. Hij probeerde een stuk naar beneden te zwemmen, in de richting van de plek waarvan hij vermoedde haar te zullen

vinden. Vaag zag hij haar een aantal tellen later op de bodem van het kanaal zweven. Zodra hij bij haar was, probeerde hij haar vast te pakken om haar naar boven te kunnen trekken.

Maar toen Sandra bemerkte wat hij van plan was, verweerde ze zich hevig en deed zelfs een poging om de man in het gezicht te krabben, zodat hij danig gehinderd werd in zijn reddingspogingen. Telkens probeerde hij het opnieuw, maar iedere keer slaagde ze er in om hem weg te duwen. Toen hij op een gegeven moment in haar ogen keek, kreeg hij de schrik van zijn leven. Ze keek hem aan met een vernietigende blik in haar ogen en schudde heftig haar hoofd heen en weer. Ook zag hij, dat ze haar mond wijd open had staan en kon het water haar keel zien instromen.

Omdat hijzelf in ademnood kwam, ging hij op het allerlaatste moment terug naar de oppervlakte om lucht te happen. Zodra hij zijn longen weer gevuld had, dook hij opnieuw naar beneden. Het duurde even voor hij haar opnieuw gevonden had en wist op dat moment al dat het te laat was. Ze had nog steeds haar ogen open, maar keek nu naar iets wat ze niet meer kon zien. Hij probeerde eerst het touw om haar middel los te krijgen en toen dat niet direct lukte, sloeg hij een hand om haar middel en slaagde er met veel moeite in om met het dode gewicht naar boven te zwemmen.

Doordat hij eerder met zijn geschreeuw de aandacht van de buurt getrokken had, was de politie al snel gealarmeerd en kreeg de buurman hulp van een medebewoner uit de straat die ook het kanaal ingesprongen was. Met z'n tweeën trokken ze het lichaam van Sandra naar de kant en kregen daar hulp van mensen die langs het kanaal stonden. Met vereende krachten werd ze uit het water getrokken, maar het mocht niet meer baten. Sandra's geest was niet meer op deze wereld.

Op hetzelfde moment dat ze uit het water getrokken werd, kwam er een politieauto aanrijden. De twee agenten in de auto waren er niet ver vandaan geweest toen ze de melding van het hoofdbureau kregen. Tien minuten later arriveerde ook een ambulance ter plekke. Zodra de broeders Sandra onderzocht hadden en nog geprobeerd hadden haar te reanimeren, schudden ze met hun hoofd, ten teken dat ze niets meer voor haar konden doen.

Een arts, die later arriveerde, keerde onverrichter zake terug naar zijn praktijk. Het lichaam van Sandra werd naar het

mortuarium van een ziekenhuis in Groningen gebracht. De buurman, die getracht had om Sandra van de verdrinkingsdood te redden, werd in shock met een andere ambulance naar datzelfde ziekenhuis vervoerd. Daar verbleef hij gedurende lange tijd om behandeld te worden. De man was stevige getraumatiseerd door wat hij tijdens zijn mislukte reddingspoging in de ogen van Sandra gezien had. Ogen, die hadden laten zien te willen sterven.

2.

Toen Johan en Jan terug kwamen uit Sappemeer, zagen ze al van ver dat er iets gebeurd moest zijn. Een groot aantal mensen stond aan de kant van het Winschoterdiep en zagen ook een ambulance en politieauto staan.

‘Wat zou daar gebeurd kunnen zijn, Jan?’ vroeg Johan aan zijn vriend.

‘Geen idee. Wil je even kijken?’

‘Ja, maar laten we eerst die jurk van mijn moeder naar huis brengen, dan kunnen we daarna in alle rust een kijkje nemen.’

‘Prima, doen we.’

Op het moment dat de beide jongens hun straat inreden, zagen ze voor hun huis een groepje mensen staan praten. Een buurvrouw die hen zag aankomen rijden, zei iets tegen de anderen en liep daarna de jongens tegemoet. Iedereen hield ogenblikkelijk hun mond en keken de beide jongens met droeve ogen aan. De buurvrouw loodste hen mee naar de achterkant van de woning. Jan en Johan keken elkaar aan met een blik van; *“Wat is hier gebeurd”*.

‘Ga even zitten jongens’, zei de buurvrouw en wees naar het bankje dat tegen de achtermuur stond.

Maar ze bleven allebei staan en keken haar met een angstige blik aan.

‘Wat is er gebeurd, buurvrouw?’ vroeg Jan als eerste.

De buurvrouw keek naar Johan en wilde net beginnen te vertellen, toen er een politieman achter haar verscheen.

‘Laat mij maar even, mevrouw.’

De buurvrouw draaide zich snel om, zag de agent en ging er als een haas vandoor. Terug naar de plek waar de rest van het gezelschap zachtjes met elkaar stond te praten.

Ondertussen stond de agent Johan aan te kijken en vroeg:

‘Ben jij de zoon van Sandra Steenhouwer? Johan Steenhouwer?’

‘Jawel agent en dit is mijn vriend Jan Stoker. Maar waar is mijn moeder? Is er iets met haar gebeurd, agent?’

‘Dat kun je wel zeggen, jongeman. Ik moet je tot mijn leedwezen vertellen, dat je moeder overleden is.’

‘Dat..., dat..., kan niet, agent,’ sprak Johan hikkend. ‘Nog geen twee uur geleden stond ze nog blakend van gezondheid in de huiskamer en vroeg ons iets op te halen uit Sappemeer.’

‘Het spijt me jongen. Maar zoals het nu lijkt, is ze vanaf de brug in het Winschoterdiep gesprongen.’

Johan stond hem met een verbaasde blik aan te kijken.

‘Dat..., dat..., dat meent u niet agent, dat kan ik niet geloven. Zoiets zou mijn moeder nooit doen,’ zei hij met een verstikte stem.

‘Het spijt me verschrikkelijk, jongen. Maar het is echt waar. Meerdere mensen hebben haar geïdentificeerd als jouw moeder.’

Hij stelde zich voor als brigadier Andriessen en vertelde, dat hij met het voorlopig onderzoek belast was. Hij vertelde aan de jongens het hele verhaal, zoals dat tot dat moment bij hem bekend was. De jongens keken elkaar aan en Johan kreeg dikke tranen in zijn ogen. Ook de ogen van zijn vriend Jan schitterden in het zonlicht. Brigadier Andriessen vroeg aan Johan of hij binnen mocht komen om rond te kijken. Het was best mogelijk, dat zijn moeder een afscheidsbrief achtergelaten had waarmee dan kon worden aangetoond dat het inderdaad om zelfmoord ging. Johan knikte en ging de agent voor. Andriessen kwam eerst de keuken binnen en keek rond, terwijl Jan direct doorliep naar de woonkamer. Daar zag hij op een hoektafeltje een briefje liggen, dat hij onmiddellijk oppakte. Aan het handschrift zag hij al gauw dat deze door Sandra geschreven was. Hij las het briefje vluchtig door en stak het daarna in zijn broekzak. Dit briefje was absoluut niet voor ieders ogen bestemd, overwoog hij snel.

Nog geen tien tellen later kwam brigadier Andriessen binnen. Jan bleef bij het tafeltje staan en zei niets. Na in de kamer rondgekeken te hebben, sprak Andriessen hem aan en vroeg of hij iets gezien had wat van belang kon zijn. Jan ontkende in alle toonaarden. Andriessen bleef hem daarbij scherp aankijken, alsof hij het gevoel had dat Jan iets voor hem achterhield. Even later draaide hij zich om en liep de kamer uit. Hij liep de trap op naar boven en

doorzocht vluchtig de slaapkamers. Zonder een aanknopingspunt te vinden kwam hij weer naar beneden en zei tegen Johan:

‘Dat vind ik vreemd. In de meeste gevallen laat iemand die zelfmoord pleegt wel een of andere briefje achter, maar die heb ik hier niet kunnen vinden. Heb jij daar een verklaring voor?’

‘Nee agent, ik begrijp er totaal niets van,’ zei Johan met een gebroken stem.

‘Waarom zou ze zichzelf dan van het leven willen beroven?’

Johan zei niets. Hij begreep er helemaal niets van, maar had ondertussen voor zichzelf al uitgemaakt dat tot op de bodem te gaan uitzoeken.

‘Leven haar ouders nog, jongeman? Of is er nog meer familie die we moeten inlichten?’

‘Ik zou het niet weten agent. Ik ben ze nooit tegengekomen.’

‘Je vader dan. Kunnen we die bereiken?’

‘Ik heb geen enkel idee wie mijn vader is. Mijn moeder heeft me ooit verteld dat het een grote schurk was en dat ik niets over hem hoefde te weten. Hij was het beslist niet waard, zei ze altijd.’

‘Dus je hebt geen idee wie we nog zouden moeten benaderen omtrent haar dood?’

‘Dat zei ik al agent. Ik zou het echt niet weten,’ zei Johan, hoewel zijn moeder hem, een aantal jaren geleden, verteld had wat haar in haar jeugd was overkomen.

‘Maar er moet toch nog ergens familie van haar te vinden zijn?’

‘Ik heb hier nooit iemand gezien, agent, en we hebben het daar ook nooit over gehad.’

Andriessen vond dat erg vreemd. Iedereen had wel ergens een familielid rondlopen, maar nam genoegen met het antwoord. Deze jongens zouden hem geen nadere gegevens kunnen of willen verschaffen. Waarschijnlijk was er heel vroeger iets gebeurd, waardoor zijn moeder met iedereen gebroken had. Na alle gegevens van de jongens genoteerd te hebben, vertelde hij Johan waar zijn moeder naartoe was gebracht. Voor hij wegging, vroeg hij of ze nog ondersteuning nodig hadden om de begrafenis te regelen. Johan schudde van nee en zei dat hij het wel aankon. Anders was er wel een van de burens die hem zou willen helpen. Andriessen nam afscheid, liep naar zijn auto en reed terug naar het bureau om daar zijn voorlopig rapport over deze zelfmoord op te gaan

maken. Zonder verdere gegevens zou hij de familie van Sandra moeilijk kunnen achterhalen. Wel was het hem, aan de hand van getuigen, duidelijk geworden dat het om zelfmoord ging. Een misdaad was volkomen uitgesloten. Alleen vond hij het vreemd dat er geen afscheidsbrief gevonden was.

Zodra de politieman uit het zicht verdwenen was, trok Jan het briefje uit zijn broekzak en gaf deze aan Johan.

‘Dit briefje vond ik op het bijzettafeltje in de woonkamer, maar vond het niet noodzakelijk om hem aan die agent te geven. Voor zover ik het vluchtig heb kunnen lezen, staan er dingen in, waar hij niets mee te maken had.’

Johan pakte het papiertje aan en begon de paar regels te lezen. Hij zag het handschrift van zijn moeder.

---- *Lieve jongens.*

Als jullie dit lezen, ben ik helaas niet meer bij jullie. Wat ik ook geprobeerd heb, ik kan niet meer leven in deze verschrikkelijke hel. Een hel die voor mij is ontstaan na de brute verkrachting door die drie schurken waarover ik jou verteld heb, Johan. Het feit, dat ik door mijn eigen ouders en broer, jouw opa, oma en oom, Johan, ben verstoten als een stuk oud vuil, heb ik nooit kunnen begrijpen en heb daar altijd heel erg onder geleden.

Johan, ik vind het verschrikkelijk voor je jongen, dat je dit moet meemaken. Ik weet dat jij, en ook Jan, me erg zullen gaan missen. Maar ik heb geen kracht meer om verder te leven. Wees sterk en vergeef het me. Blijf echter altijd aan mij denken en zorg goed voor elkaar. Laat elkaar niet vallen. Ik hou van jullie allebei verschrikkelijk veel.

Sandra.

Johan keek, met tranen in zijn ogen, zijn vriend aan.

‘Daar heb je goed aan gedaan, Jan. Dit briefje was alleen voor ons bestemd. Anders waren er alleen maar vragen over gesteld. Dat zou ze niet gewild hebben.’

‘Wat gaan we nu doen, Johan?’

Met een grimmige blik, maar met de tranen nog in zijn ogen, keek Johan zijn vriend opnieuw aan.

‘Ik ga de dood van mijn moeder wreken, Jan. Die lui gaan er allemaal aan,’ sprak hij met rauwe stem. ‘Zowel die zogenaamde opa en oma van mij, alsmede die drie schobbejakken van verkrachters. Hiervoor wilde ik altijd al weten wie mijn grootouders waren en wie mijn vader was. Gelukkig heeft ze dat hele verhaal jaren geleden, na langdurig aandringen, verteld. Ik ga proberen die hufters te pakken te nemen, wat er ook gebeurt.’

‘Ik help je Johan.’

‘Nee Jan, dit is iets wat ik alleen moet doen.’

Jan ging pal voor zijn vriend staan, keek hem strak in zijn ogen en sprak met kracht:

‘Johan, je hebt daar hulp bij nodig. Oké, jij mag het vuile werk opknappen, maar ik help je met alle andere dingen die gebeuren moeten. Per slot van rekening heeft jouw moeder mij opgevangen toen ik in de put zat, nadat ik was weggelopen uit het internaat. Ik ben dit haar verschuldigd. En vergeet niet wat er in haar briefje staat. “Laat elkaar niet vallen.” Alleen al daarom help ik je, of je dat nu wilt of niet.’

Johan, die zag dat Jan het meende, liet het even over zich heen komen, zuchtte diep en legde een hand op de schouder van zijn vriend.

‘Oké, Jan. Je bent een echte vriend. Laten we maar eens gaan nadenken hoe we dat moeten aanpakken.’

Als eerste besloten ze, dat ze een auto nodig hadden. Maar daarvoor zou Johan zijn rijbewijs moeten halen. Jan kon dat niet doen. Hij had geen officiële papieren. Na de begrafenis van Sandra werd in de loop van de tijd stapje voor stapje alles door hen tot in de puntjes uitgewerkt.

Twee maanden na de zelfmoord van Sandra Steenhouwer werd het dossier door de gemeentepolitie van Hoogezand afgelegd en opgeborgen in het archief. Er was geen moeite gedaan

om familieleden op te sporen. Een half jaar later promoveerde brigadier Andriessen en werd inspecteur bij de gemeentepolitie van Harderwijk.

3.

Dinsdag 15 januari 1963, bedekte een dik pak sneeuw de aarde en vroom het stevig. Niet zo erg als in de voorgaande dagen, maar stevig genoeg om de kachel hoog op te stoken zodat het enigszins behaaglijk in het huisje werd. Al dagen werd er gesproken over een Elfstedentocht die waarschijnlijk vrijdag gehouden zou worden.

Johan Steenhouwer zat in zijn stoel en keek zijn vriend aan. Zijn vriend, Jan Stoker, was een paar jaren ouder dan hem. Aan Jan was af te lezen, dat hij al veel leed had meegemaakt. Soms leken ze wel een Siamese tweeling. Altijd waren ze samen. Niemand in de buurt kon het zich eigenlijk herinneren ooit een van de jongens alleen te hebben gezien. Ze kenden elkaar nu bijna tien jaar. Jan was ooit weggelopen uit een internaat. Hij was een wees. Zijn moeder was direct na zijn geboorte overleden en zijn vader was een aantal jaren daarna gestorven van verdriet. Althans, dat was hetgeen ze hem verteld hadden.

Zijn vader had hij eigenlijk nooit goed gekend. De man stierf toen hij negen jaar was. Jan vermoedde nu, dat zijn vader zelfmoord had gepleegd, maar zeker weten deed hij het niet. Eerst was hij naar een weeshuis gebracht in afwachting op een mogelijke adoptie. Zijn eigen familie kon of wilde hem niet in huis opnemen. Dat had hij eigenlijk nooit kunnen begrijpen. Hoe moeilijk kon je zijn op die leeftijd. Nu begreep hij het wel een beetje. Hij had zijn vader eigenlijk ook nooit begrepen en was meer dan eens opstandig geweest.

In het weeshuis hadden zijn begeleiders hun handen vol gehad aan de kleine Jan. Direct bij binnenkomst was hij al begonnen het tehuis te terroriseren. Om die reden hadden ze voor hem dan ook geen passend pleeggezin kunnen vinden en werd hij een jaar later overgeplaatst naar een internaat dat bekend stond om zijn strenge regels. Dat internaat werd voor hem de hel op aarde. Er werden door de leiders al bij het minst of geringste vergrijp lijfstraffen uitgedeeld en hij had dan ook menige afranseling gehad. Een aantal

litttekens op zijn rug waren nu nog te zien. Toen hij vijftien jaar geworden was, besloot Jan dat het tijd werd om weg te lopen. Hij had van het spaarzame zakgeld, dat hij kreeg, wat opzij gelegd en was met de trein zo ver mogelijk van het internaat vandaan gereisd. Een tijdlang had hij door Nederland rondgezworven. Zonder een dak boven zijn hoofd en slapend onder viaducten en bruggen. Door hier en daar te bedelen was hij aan eten en drinken gekomen. Wat hij niet had kunnen betalen, had hij gestolen.

Op een dag was hij tijdens zijn omzwervingen Johan tegengekomen. Het klikte direct tussen de beide jongens en sindsdien waren ze onafscheidelijk gebleven. Johan's moeder had, na zijn verhaal aangehoord te hebben, geen enkel bezwaar gemaakt om hem in hun huis op te nemen. Sandra had ook een ellendige jeugd gehad, begreep hij later. Ze was brutoot verkracht en daarna door haar eigen ouders verstoot. Johan had direct na haar zelfmoord, anderhalf jaar geleden, wraak gezworen op al diegenen die haar leven tot een hel hadden gemaakt.

Nu was het zover. Ze waren er klaar voor. Johan had zijn rijbewijs behaald en samen hadden ze een auto gekocht. Een donkerblauwe Peugeot 403 Break uit 1956. Weliswaar met veel kilometers op de teller, maar hij voldeed volledig aan hun eisen. De wagen was ruim en had een groot laadoppervlakte.

Johan had vroeger vaak aan zijn moeder gevraagd wie zijn vader nu eigenlijk was. Wie zijn opa en oma waren. Of ze nog leefden. Waarom zij nooit op bezoek kwamen. Op school was hij gepest. Gepest, juist omdat hij geen vader had. Gepest, omdat hij zijn opa en oma niet kende. Geschopt, geslagen en getreiterd. Hij was daarom ooit begonnen allerlei verhalen te verzinnen over zijn vader. Maar de andere kinderen hadden het op een zeker moment doorgekregen dat hij loog. Zijn verhalen werden steeds ongeloofwaardiger. Soms kwam hij helemaal niet meer uit zijn eigen verhalen. Zijn moeder had vijf jaar geleden, op zijn achttiende verjaardag, hem de ware toedracht verteld. Alle informatie aan hem gegeven waar hij altijd om gevraagd had en heel lang om had gezeurd. Ze had hem later de mannen aangewezen die haar ooit verkracht hadden.

Nadat zijn moeder zelfmoord had gepleegd, had hij, samen met Jan, deze mannen weer gezocht en was hen gevolgd. Vier adressen hield hij nu in zijn handen. Vier adressen van mensen die daar woonden en niet lang meer te leven zouden hebben als het aan hem lag. Hij had wraak gezworen op de dag dat zijn moeder stierf en ook op de dag van haar begrafenis. Hij kende haar verhaal en die was niet leuk. Hij had haar verdriet gekend maar had nog even gewacht. Gewacht, totdat hij er klaar voor was en het aandurfde. Gewacht, totdat hij oud genoeg dacht te zijn. Oud genoeg om zijn zelf opgelegde taak tot een goed einde te brengen.

Hij keek zijn vriend aan. In zijn hand lag een revolver. Het was een zwart glimmend ding en had daarmee geoefend op een afgelegen plek bij het Foxholstermeer. De revolver met de kogels had hij voor honderd gulden gekocht van een malafide wapenhandelaar uit Groningen. Het adres van die handelaar had hij gekregen van een van zijn burens. Een buurman, die vroeger in de gevangenis had gezeten voor een zwaar delict, waarbij hij een wapen had gebruikt die door deze handelaar was geleverd.

Beiden waren nu een jaar uit de gevangenis, maar de handelaar had onmiddellijk zijn oude praktijken weer opgepakt en leverde wapens aan iedereen die maar betaalde. Vragen werden er door hem nooit gesteld. Vroeg of laat zou hij waarschijnlijk wel weer opgepakt worden. Maar dat interesseerde Johan niet. En van zijn buurman had hij niet veel te duchten. De man was al een poos ziek en had niet lang meer te leven. Hij had een tumor in zijn hoofd die steeds groter werd en operatief niet te verwijderen was.

‘Jan, je hoeft mij niet te helpen met wat ik wil gaan doen. Je kunt nu nog weggaan. De deur achter je dicht trekken en mij hier alleen achter laten.’

‘Nee Johan. Nooit van mijn leven. Daar hebben we het al eerder over gehad. Je moeder was een goed mens. Ze verdiende het om gelukkig te zijn, maar dat was haar nooit gegeven. Ze heeft mij opgevangen toen ik in de problemen zat. Jij hebt mij opgevangen. En dat, Johan, zal ik nooit vergeten. Ik mag en wil je nu niet in de steek laten.’

‘Maar wat ik nu wil gaan doen is misdadig!’

‘Dat weet ik, maar wat die gasten hebben gedaan was ook misdadig. Ze hebben een compleet leven verwoest. Verstoten. Vertrapt. Daardoor heb jij ook geen normaal leven kunnen leiden. Ik weet hoe het is om in een gestoorde wereld rond te lopen. Ook ik heb geen normale jeugd gehad. Ook ik ben verstoten door mijn familie, maar was daar zelf schuldig aan. Ik heb al die jaren nooit het verdriet van mijn vader willen zien toen mijn moeder overleed. Ik dacht dat ik recht had op alles wat er om mij heen gebeurde. Dat hij een grote zak was, omdat hij altijd alleen maar met zijn verdriet bezig was. Ik heb mijn vader ook verstoten. Daarom had mijn familie het recht om mij op dezelfde manier te behandelen toen hij stierf. Ik voel dus geen enkele wrok tegen hen. Maar wat jouw moeder overkomen is, is op geen enkele manier goed te praten. Ze hebben haar laten vallen als een baksteen. Ze hebben haar gewoon in de goot gegooid. Maar zij was de enige die mij heeft laten zien wat ouderliefde is. Zij was als een vader en moeder tegelijk voor mij, ondanks haar verdriet. En dan zou ik jou nu in de steek laten? Nooit een keer.’

‘Dank je, Jan. Dank je, voor deze mooie woorden. Een betere vriend als jij zal ik nooit krijgen. Oké, laten we maar eens kijken wie we het eerst gaan pakken.’

‘Wat dacht je van je grootouders. Bij hun begint het hele verhaal.’

‘Dat ben ik niet met je eens. In feite is het de schuld van die drie schoften die haar verkracht hebben.’

‘Zeker, maar als je opa haar niet het huis had uitgeschopt, zou dit alles waarschijnlijk niet zijn gebeurd.’

‘Ja, daar heb jij weer gelijk in. Heb je enig idee wanneer we het gaan doen?’

‘Wat dacht je van komende zondag de 20^e, nadat ze ’s middags van de kerkdienst teruggekomen zijn. Lijkt mij voor die zogenaamde gelovige mensen een waardige afsluiting van hun leven.’

Johan begon te lachen.

‘Wat ben jij toch verschrikkelijk gemeen zeg.’

‘Wat dacht je van die twee dan?’

‘Je hebt gelijk. Maar ik dacht toch eigenlijk meer aan de avond. We mogen niet in de buurt gezien worden, als we die andere kloodzakken ook nog willen pakken. Als ze ’s middags uit de kerk

komen, is het nog altijd licht en kunnen er mensen over straat lopen. Het risico dat ze je zien, is groter dan wanneer we 's avonds gaan.'

'Ja, dat is zo. 's Avonds dus. Hoe gaan we het aanpakken?'

'Gewoon bij hun thuis aanbellen. De revolver bij een van hen op de borst drukken en vriendelijk verzoeken of we binnen mogen komen. Daarna confronteren we ze met de feiten. Kunnen ze hun zonden nog even overdenken en de Heer om vergeving vragen.'

'Ja, lijkt me leuk zeg. Met z'n allen nog even op de knieën en bidden voor hun zielenheil.'

'Nou, ik ben niet van plan om voor hen op mijn knieën te gaan zitten bidden. Wat jij wil, moet jij weten.'

Even viel Johan stil voor hij verder ging:

'Hoe laat zullen we afspreken?'

'Laten we het tegen acht uur doen, kunnen we misschien nog een kopje koffie met hen drinken als troost.'

'Goed, maar dat zal dan wel een galbakje worden, denk ik.'

'Weet ik niet. Misschien zijn ze wel bekeerd.'

'Bekeerd? Denk je dat ze nu anders denken en ontzettend veel spijt hebben van wat ze hebben gedaan? Nee, als die bekeerd zijn, treed ik in het klooster.'

'Zo'n lange pij zal je enig staan, joh. Maar tussen haakjes, Johan. Heb jij gekeken of ze nog steeds op hetzelfde adres wonen? Voor je het weet zijn ze verhuisd. Het is tenslotte al een tijd geleden dat ze je moeder op straat gezet hebben. En zullen ze wel thuis zijn.'

'Zeker heb ik dat gecontroleerd. Waar zie je me voor aan. Dat ik zomaar bij dat huis aanbel met het risico dat iemand anders de deur opendoet? Oh..., hallo meneer of mevrouw. We waren van plan om hier een paar mensen dood te schieten, maar we zien nu dat we verkeerd zijn. Tot ziens maar weer. Nee, dan kunnen we beter direct naar het politiebureau gaan om ons aan te geven. En of ze thuis zijn? Zeker weten. Die lui gaan zondags nooit ergens anders heen dan naar de kerk.'

'Het was maar een vraag. Sorry hoor.'

Nadat ze hun plannen op een rijtje hadden gezet en nog een keer hadden gekeken of er ergens hiaten zaten, gingen beide

jongens naar hun kamer om te slapen. De volgende morgen was het voor beiden vroeg dag. Maar Johan kon die nacht niet echt in slaap komen. Steeds moest hij denken aan hetgeen hen te wachten stond en hoopte, dat ze alles tot een goed einde wisten te brengen. Zijn moeder had daar recht op. Hij had tenslotte een belofte in te lossen.

4.

De twee jongens stapten om half acht, die zondagavond, op hun fiets. Het vror nog steeds. Die vrijdag was inderdaad de twaalfde Elfstedentocht verreden. Beide jongens hadden daar echter niet veel van meegekregen. Ze waren druk bezig geweest alles voor de zoveelste keer door te nemen of ze niet iets over het hoofd zagen. Ze hadden weliswaar een auto voor de deur staan, maar besloten die niet te gebruiken. De auto zou te veel opvallen in de buurt. Het was beter om zo geruisloos mogelijk te werk te gaan. Johan had de revolver geïnspecteerd en toen die in orde bleek te zijn, gingen ze op pad. Richting de Sportterreinstraat. Daar woonde het echtpaar Steenhouwer al meer dan vijftientig jaar. Ze hadden het huis nieuw gekocht.

Karel Steenhouwer was eind vorig jaar zeventig geworden en zijn echtgenote was twee jaar jonger. Het echtpaar was jong getrouwd en hadden hun twee kinderen, Alex en Sandra, redelijk vlot op elkaar gekregen. Bij de zwangerschap van het derde kind was er iets fout gegaan. Hun huisarts constateerde aan het einde van de zwangerschap dat het kind niet meer leefde. Greet Steenhouwer werd met spoed naar een ziekenhuis in Groningen gebracht en tijdens de operatie constateerde de chirurg een ernstige afwijking aan de baarmoeder van Greet. Zodra ze uit de narcose ontwaakte, vertelden ze haar, dat ze aan de dood was ontsnapt en dat ze geen kinderen meer zou kunnen krijgen.

Dagenlang had ze gehuild en was niet in staat geweest bij de begrafenis van het jongetje aanwezig te zijn. Karel wijdde sindsdien al zijn beschikbare tijd aan de kerk. Hij zat aan tafel in zijn bijbel te lezen, hoewel hij die praktisch uit het hoofd kende. Naast zich had hij een kop koffie staan die net ingeschonken was. Greet, zijn vrouw, zat in een hoek van de kamer in haar fauteuil onder een staande lamp met een naaiwerkje in haar handen.

Stipt om acht uur werd er aangebeld. Steenhouwer keek verbaasd zijn vrouw aan. Het echtpaar kreeg nooit op zondag

bezoek. Iedereen wist dat de familie Steenhouwer erg godsdienstig was en absoluut geen visite duldden op zondag. Het moest dus erg dringend zijn. Langzaam stond hij op, liep naar de voordeur en deed deze open. Streng keek hij naar de beide knapen die bij hem op de stoep stonden. Hij was gestoord in zijn zondagsrust.

‘Dag opa,’ zei Johan opgewekt en haalde ondertussen de revolver uit zijn jaszak. ‘Hoe gaat het met u? Zouden we even binnen mogen komen?’

Verbouwereerd bekeek Steenhouwer de beide jongens. Daarna dwaalden zijn ogen naar de revolver. Zijn stem trilde enigszins toen hij begon te spreken.

‘Wat heeft dit te betekenen. Waarom noem je mij opa?’

‘Ach..., als we nu even binnen mogen komen, zal ik je dat haarfijn uit de doeken doen,’ zei Johan en keek met een ijskoude blik naar de oudere man.

‘Waarom zou ik jullie binnen moeten laten? En waarom sta je met dat pistool in je handen te zwaaien?’

‘Revolver, ouwe. En nu naar binnen, anders knal ik je hier al overhoop,’ sprak Johan met een rauwe stem, waaruit klonk dat het hem menens was.

‘De man wankelde achteruit en deed de deur naar de kamer open. Een vrouwenstem vroeg:

‘Karel, wie is daar in vredesnaam bij de deur?’

Gedrieën liepen ze de kamer in. Daar zagen Johan en Jan een oudere vrouw in een mooie, met leer beklede leunstoel zitten.

‘Hallo oma,’ zei Johan. ‘We komen even gezellig op de koffie. Kunnen we leuke, oude herinneringen ophalen, zeg maar.’

De vrouw keek haar man verschrikt aan en vroeg aan hem:

‘Karel, wat is dit? Wie zijn deze mensen?’

Opeens kreeg ook zij de revolver in de gaten die Johan nu op haar gericht hield. Het leek of al het bloed uit haar gezogen werd. Ze begon te beven als een rietje, trok wit weg en kroop diep in haar stoel weg.

De oude man kreeg echter iets van zijn zelfverzekerdheid terug en begon tegen Johan uit te vallen.

‘Wat wil je? Waarom kom je ons met een vuurwapen bedreigen? Wij hebben geen geld in huis en het kleine beetje, dat we hebben, mag je zo van mij hebben.’

‘Het spijt me ouwe. Het gaat ons niet om je geld. Laten ze dat maar gebruiken voor jullie begrafenis. We zijn hier gekomen om voor een stukje gerechtigheid te zorgen. Voor iets dat jullie mijn moeder hebben aangedaan.’

‘Wij hebben helemaal niets gedaan. Wij zijn goede christenen en gaan elke zondag trouw naar de kerk. En met je moeder, wie dat dan ook mag zijn, hebben we niets te maken.’

Johan werd witheet bij die woorden en sprak met stemverheffing:

‘Je vergist je danig ouwe. Ruim drieëntwintig jaar geleden heb je je bloedeigen dochter in elkaar getrapt, de straat opgegooid en nooit meer naar haar omgekeken. Noem je dat christelijk?’

Ze zagen de man even nadenken, waarna vrijwel direct een blijk van herkenning over dat feit op zijn gezicht verscheen. Hij brulde:

‘Die? Dat was een sloerie die met allerlei mannen naar bed ging. Ze heeft ons ter schande gemaakt en moest daarom gestraft worden. Ze hoorde niet thuis in een huis waar God aanbeden wordt. En wie ben jij eigenlijk om ons daarvoor te veroordelen? Jij kunt absoluut niet weten wat er destijds gebeurd is en je kunt ook niet weten wie wij zijn.’

‘Alweer mis ouwe, dat weet ik wel. Ik ben je kleinzoon. Je hebt je dochter destijds weliswaar volledig in elkaar gemept, maar je bent vergeten haar een flinke dreun tegen haar buik te geven. Dan had ik hier nu waarschijnlijk niet gestaan. Wat betreft die sloerie en al die mannen waar jij het over hebt, daar zit je ook goed fout mee. Mijn moeder was de meest lieve, zorgzame en degelijke vrouw die op deze aardbol rondgelopen heeft. Drie bezopen kerels hebben haar eerst dronken gevoerd en haar later meegetrokken de bosjes in. Daarna hebben die schurken haar aangerand, verkracht en voor oud vuil achter gelaten. Dat is een zware misdaad en daar zullen óók zij voor moeten boeten. Maar eerst zijn jullie aan de beurt. Wat jullie haar aangedaan hebben is werkelijk buitengewoon walgelijk. Diverse keren heeft ze pogingen

ondernomen om toenadering te zoeken, maar telkens hebben jullie haar de goot weer ingetrapt.'

Het echtpaar staaarde hem met open mond aan en konden even geen woord uitbrengen. De vrouw begon daarna zachtjes te huilen en keek daarbij haar man vernietigend aan. De tranen liepen over haar wangen. Hortend sprak ze:

'Ik..., ik..., wist niet dat ze een kind had.'

'Jullie wisten zo veel niet. Alleen wat er in de kerk en directe omgeving over jullie verteld werd was voor jullie belangrijk. Niet jullie bloedeigen dochter. Ze heeft zwaar geleden onder het feit dat ze door haar eigen ouders verraden en vernederd werd.'

De man reageerde fel:

'Ze wist dat we het haar verboden hadden om alleen weg te gaan en toch deed ze het. Wat had je dan verwacht. Dat we haar een aai over haar bol zouden geven en zeggen van; "*Dat mag je niet weer doen hoor?*" Wij zijn altijd een fatsoenlijk gezin geweest. Een gezin die hun kinderen opgevoed hebben, zoals God dat bedoeld heeft.'

'Zo, zo. Noem je dat fatsoenlijk ouwe? Je bloedeigen dochter in elkaar meppen, vertrappen en de goot ingooien?' reageerde Johan furieus en keek met een vernietigende blik in de ogen naar zijn grootvader.

'Staat dat in de Bijbel? Sla uw kinderen in elkaar en gooi ze daarna weg?'

Hij schreeuwde die woorden er nu bijna uit. Maar voordat zijn grootvader hierop kon reageren, had hij vrijwel direct daarna zijn zelfbeheersing weer onder controle en ging op rustige toon verder.

'Wij zijn gekomen om de rekening te gaan opmaken. Dus als u nog iets te zeggen hebt, moet dat nu gebeuren anders is het te laat.'

Zijn grootmoeder was de eerste die reageerde.

'Wat is er met onze dochter gebeurd? Je sprak net over haar in de verleden tijd. Is ze dood?'

Johan snauwde haar toe:

'Jazeker, ze is dood. En daar zijn jullie mede schuldig aan. Ze kon niet verder leven met het idee dat iedereen haar destijds in de steek heeft gelaten. In september 1961 is ze vanaf een brug het Winschoterdiep ingesprongen en verdronken. Een man, die in de

buurt was, zag het gebeuren en heeft nog geprobeerd haar uit het water te halen. Het mocht niet meer baten. Die man heeft ook bijna zijn leven verloren en zit nu nog steeds met een zware shock thuis. Met hem zal het waarschijnlijk ook nooit meer goed komen. Die blik in haar ogen kan hij niet meer uit zijn gedachten krijgen, vertelde hij mij. Telkens als hij zijn eigen ogen sluit, ziet hij ze weer.'

De vrouw hapte naar adem en viel tegen haar man uit.

'Jij hebt haar vermoord. Jij hebt haar de deur uitgezet. Jij bent een moordenaar.'

Johan keek een poosje naar de beide echtelieden, hoe die nu tegen elkaar aan het schreeuwen waren. Maar even later brulde hij hen tot de orde.

'Stop allebei. Jullie hebben beiden evenveel schuld aan haar dood. Jij,' met zijn vinger naar zijn grootvader wijzend, 'omdat je haar getrapt, geslagen en de deur hebt uitgezet, en jij,' terwijl hij zich tot zijn grootmoeder wendde, 'omdat je geen poot hebt uitgestoken om je echtgenoot tegen te houden. Je bent dus geen haar beter. Daarom ben ik gekomen om mijn moeder te wreken. Jullie mogen nog even bidden als jullie dat willen. Zo niet, dan maak ik direct een eind aan jullie leven.'

Beiden keken hem verbaasd aan, alsof ze hun oren niet konden geloven van wat hij tegen hun gezegd had en konden een ogenblik geen woord uitbrengen. Steenhouwer herpakte zich en begon te schreeuwen:

'Sodemieter mijn huis uit vuil stuk schorem, of ik schop jullie eruit.'

Johan bedacht zich niet. Richtte zijn revolver en schoot de man recht in zijn voorhoofd. De man stortte neer en was op slag dood. De vrouw zat naar hem te kijken met lege ogen, alsof ze er in ging berusten dat ze weldra naast haar echtgenoot zou liggen.

Johan keek haar aan en vroeg op een rustige toon:

'Waar woont die zoon van je nu?'

'Wat wil je van mijn zoon?'

'Oh...., die wil ik ook graag even de groeten doen.'

'Wil je hem ook gaan vermoorden?'

'Hangt van hem af, maar waarschijnlijk wel, ja.'

Ze stond op, ging dreigend voor Johan staan en gilte: